

Universitätsbibliothek Paderborn

Unius Necessarii pars ...

Ubi agitur De Cognitione Dei - Quanti nimirum momenti illa fit, & quibus
praesidiis obtineri ab unoquoque hominum possit

Rogacci, Benedetto

Pragae, 1721

Caput XII. De consideratione Dei in se ipso, inque excelsissimis naturæ
suæ dotibus, ad rationis, & fidei lumen spectatis: quæ materia & in
penitiorum divini objecti notiitiam se considerantes ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54487](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54487)

CAPUT XII.

De Consideratione DEI in se ipso, inque excelsissimis naturæ suæ dotibus, ad fidei & rationis lumen spectatis, quæ materia & in penitioem divini objecti notitiam se considerantes inducit; & à nobis deinceps in tota hac nostri operis parte tractabitur. Quam in ea explicanda secuturi viam simus, quémque modum ab unoquoque in ea consideranda oporteat servari.

Ed, quantumvis res creatæ supremi Authoris sui decora contestentur, ac prædicent; nimis tamen parum de illo ex earum relatione percipimus. Sunt illæ procul dubio quædam illius umbræ, & vestigia: sed quæ potius demonstrent, eum esse; quàm designent, quantus, & cujusmodi sit. Quamvis enim ex alicujus umbra, & vestigio totam arguere illius magnitudinem liceat, ceu Pythagoras (*Gel. L. 1. c. 1.*) ex Herculis vestigio propriam ejus staturam, & Thales Milesius (*Plin. L. 36. c. 12.*) ex umbra Pyramidis collegisse illius altitudinem traditur; hæc tamen metiendi ratio in solis corporibus valet: quæ, velu-

M

ti

ti determinatæ alicujus magnitudinis sunt, sic cum sua umbra, suisque vestigiis certa quapiam proportione conveniunt. In DEO certè locum non habet, cujus magnitudo infinita, cùm nullis circumscribi terminis queat, nullam quoque umbram effundere, nec ulla imprimere potest vestigia, quæ ipsi vera propriæque dimensione respondeant. Quin imò de ipsismet corporibus loquendo, si ex umbra, & vestigiis, quàm magna illa sint, æstimare possumus; nullo tamen pacto indè possumus eorum quoque formam, colorem, agilitatem, valetudinem, & robur deprehendere. Postremò neque aliter conditæ res Condito rem suum manifestant, quàm oculis exhibendo, quid ab eo perfectionis acceperint; neque hæc earum perfectio, utpote finita, & sensibilis, repræsentare, nisi obscurissimè potest infinitam, & spirituales divini esse perfectionem: pulcherrimi quidem, sed absque ulla partium congruentia, & colorum temperie: maximi, sed sinè quantitatis extensione: sapientissimi, sed sinè qualitate ab ipso distincta: summi denique in omni perfectionis genere, sed sinè ulla compositione, & mensura, quæ in creatis quibusque illius imaginibus cernitur.

2. Quo

2, Quocirca operæ pretium fuerit, si præter hunc, de quo huc usque egimus, considerandi DEI modum, altero item utamur, de quo agendum jam superest: nempe, ut rebus creatis in imò terrarum, & naturæ suæ sedis humilitate derelictis, ascendamus cum Moyse, ad verticem Sinai, acturi seorsum cum DEO, eumque penitus in se ipso, & suamet essentia contemplaturi: non quia vel sic possit absoluta illius cognitio obtineri, sed quia obtineri saltèm solet sublimior, luculentior, & plenior. Ità D. Augustinus, cum, veluti supra retulimus, præcipuas mundi partes de DEO interrogasset, audissetque, quod unum renuntiari sibi ab iis poterat, *Ipse fecit nos*; subdit, opus sibi fuisse, ad discendum de eo aliquid amplius, ut, mente super omnia sensibilia, & creata consurgens, in editiore illum loco, sua nimirum in essentia requireret. (L. 10. Conf. c. 26.) *Ubi ergo inveni te, ut discerem te, nisi in te supra me?* Nec aliter sacræ Sulamitidi accidit, quæ ipsa etiam refert, flagrantissimo sese sui dilecti desiderio succensam instituisse hac, illac eum quærere: (Cant. 3.) *Circuibō civitatem: per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea: sed tamen nusquam sibi contigisse, ut eum inveniret: Quæsi vi eum: & non inveni:* quin etiam, cum percontata de

eo esset civitatis custodes, Num, quem diligit anima mea, vidistis? neque ab his potuisse certi quidpiam rescire: donec, aliquantò ulterius progressa, in quæsitum suum bonum denique incidit: *Paululum cum pertransissem eos, inveni, quem diligit anima mea.* Ubi videtur nobis innuere, tunc DEUM reperiri secundum perfectionem intelligentiæ, qua reperiri à mortalibus potest, cum animus non subsistit in rebus creatis, per quarum vestigia eum initio quærebat; sed his omnibus à tergo relictis totam in eo uno mentis aciem defigit.

3. His ergo præmissis, quemadmodum ea jam proposui, & explicavi capita, quæ volenti DEUM in operibus suis considerare, idoneam præbere materiam poterant; sic pro materia, circa quam sese exerceat, quisquis eum amat considerare in se ipso, pergam porro afferre, & exponere nonnullas ex admirabilibus illius prærogativis, quæ aptiores videntur, ad altissimam æstimationem, flagrantissimùmque amorem illius excitandum in cujuslibet animo, qui eas probè intellexerit: cujusmodi sunt, ipsum esse: increatum, necessarium, æternum, infinitum, simplicissimum, incomprehensibilem, immutabilem, immensum, sapientissimum, omnipotentem, universitatis totius Dominum, summè bonum,

in-

incomparabiliter pulchrum. Non me equidem fallit, quàm super humanam omnem facundiam argumentum hoc sit, quàmque jure Arnobius pronuntiaverit, tunc solummodo posse aliquatenus cognitum credi, cum impossibile explicatu cognoscitur. (L. 3 contra Gent.) *Unus est hominis intellectus de DEI natura certissimus, si scias, & sentias, nihil de illo posse mortali oratione depromi.* Nam, cum nihil aliud sint voces, quàm interiorum notitiarum imagines; quomodo exprimere satis sciet lingua, quod mens dignè nescit concipere? aut quomodo de ente ineffabili dici aliquid poterit, cum ut probè notat D. Gregorius, vel ideo, quia dici de illo potuit, debeat illo indignum censerit? (L. 10. Mor. c. 23.) *Penè omne, quod de DEO dicitur, eo ipso jam indignum est, quod potuit dici. Cujus enim laudi non sufficit obstupescens conscientia; quomodo sufficiet loquens lingua?* En ii ipsi, qui circa res divinas DEO magistro usi sunt, ubi tamen loquendum est de mysteriis ab eo auditis; hærent consilii inopes, retrò pavidum recedunt, & certatim se excusant: Alius, appellando veritates hujus generis *arcana verba, quæ non licet homini loqui,* ceu Doctor Gentium Paulus; (2. ad Cor. 12.) Alius, exclamando, ad rerum tam eximiarum promulgationem quovis infante elinguiorem

se esse , ceu Jeremias : (c. 1.) *Ah, ah, ah, Domine DEUS, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* Alius, profitendo, ex DEI auditu, quantum suæ menti lucis accreverit; tantum ori de expedita loquendi facultate detractum fuisse, ceu Moyses : (*Exod. 4.*) *Ex quo locutus es ad servum tuum; impeditioris & tardioris linguæ sum.* Sed quid istos nomino, qui demum non ultrà quàm homines erant, nec alia in loquendo, quàm mortali & carneâ linguâ utebantur? Cùm vel cælestium spirituum facundia in hoc argumento verborum tam inops, & muto similis sit; ut, locò earum vocum, *Te decet hymnus DEUS in Sion*, quas in Psalmo sexagesimo quarto nos legimus; vertat D. Hieronymus ex Hebræo, *Tibi silentium laus, DEUS in Sion*: & significantiùs, atque expressiùs Paraphrastes Chaldæus, *Coram te reputatur, sicut silentium, laus Angelorum.* Et ubi primarii tam veteris, quàm novæ Legis Doctores timent proloqui, imò ubi tota ipsorummet Angelorum eloquentia instar silentii est, homunculus quispiam, qualem D. Augustinus describit, (*Tr. 36. in Joa.*) *Humi repens, infirmus, & vix ulli momenti inter homines, audeat in medium prodire, & eorum partes suscipere, putans se posse aut capere, dum cogitat; aut capi, dum dicit:* nullòque retardatus timore, nè, veluti Eu-

nucho illi Isaïæ lectori dictum est à Philippo,
 (Act. 8.) *Putásne intelligis, quæ legis?* Sic & ipse
 à Lectorum suorum quopiam interrogetur,
Putásne intelligis, quæ scribis? Non, inquam, me
 fugit, quantum prædictæ rationes roboris ha-
 beant ad efficiendum, ut vel à proposito vi-
 res meas excedente desistam, vel in eo nihil-
 ominus perstans, temeritatis arrogantiaque
 notam apud æquos rerum iudices subeam. Ad-
 de, quod vereri meritò possum, nè mea hæc
 tractatio, tanquam plus nimio à materiæ suæ
 præstantia deficiens, eam in Lectorum animis
 indignationem moveat, qua D. Anselmus me-
 tuebat, nè afficerentur legentes suum opus,
Cur DEUS homo? (Ib. L. 1. c. 2.) nè scilicet,
 velut ipse offendi solebat, videns, ab inepto
 quopiam pictore minùs decorè expressam
 Christi Domini effigiem; ità & ipsi stomacha-
 rentur, deformatam à suo nimis impari sty-
 lo cernentes argumenti tam nobilis speciem.
 Quin imò timendum etiam videtur, nè DE-
 US ipse offendatur, & injuriæ potiùs, quàm
 obsequii locò habeat, de perfectionibus suis
 ab eo scribi, qui infinitam earum dignitatem
 nequeat, nisi obscurare, & deprimere. Præ-
 fertim quòd præter meam ingenii, doctrinæ-
 que egestatem, novam illi, & validiorem of-
 fensionis causam suggerit vitæ meæ turpitu-

se esse, ceu Jeremias: (c. 1.) *Ah, ah, ah, Domine DEUS, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* Alius, profitendo, ex DEI auditu, quantum suæ menti lucis accreverit; tantum ori de expedita loquendi facultate detractum fuisse, ceu Moyfes: (Exod. 4.) *Ex quo locutus es ad servum tuum; impeditioris & tardioris linguæ sum.* Sed quid istos nomino, qui demum non ultrâ quàm homines erant, nec alia in loquendo, quàm mortali & carneâ linguâ utebantur? Cùm vel cælestium spirituum facundia in hoc argumento verborum tam inops, & muto similis fit; ut, locò earum vocum, *Te decet hymnus DEUS in Sion*, quas in Psalmo sexagesimo quarto nos legimus; vertat D. Hieronymus ex Hebræo, *Tibi silentium laus, DEUS in Sion*: & significantiùs, atque expressiùs Paraphrastes Chaldæus, *Coram te reputatur, sicut silentium, laus Angelorum.* Et ubi primarii tam veteris, quàm novæ Legis Doctores timent proloqui, imò ubi tota ipsorummet Angelorum eloquentia instar silentii est, homunculus quispian, qualem D. Augustinus describit, (Tr. 36. in Joa.) *Humi repens, infirmus, & vix ulli momenti inter homines, audeat in medium prodire, & eorum partes suscipere, putans se posse aut capere, dum cogitat; aut capi, dum dicit.* nullòque retardatus timore, nè, veluti Eu
nu

nucho illi Isaiæ lectori dictum est à Philippo,
 (Act. 8.) *Putasne intelligis, quæ legis?* Sic & ipse
 à Lectorum suorum quopiam interrogetur,
Putasne intelligis, quæ scribis? Non, inquam, me
 fugit, quantum prædictæ rationes roboris ha-
 beant ad efficiendum, ut vel à proposito vi-
 res meas excedente desistam, vel in eo nihil-
 ominus perstans, temeritatis arrogantiaque
 notam apud æquos rerum iudices subeam. Ad-
 de, quod vereri meritò possum, nè mea hæc
 tractatio, tanquam plus nimio à materiæ suæ
 præstantia deficiens, eam in Lectorum animis
 indignationem moveat, qua D. Anselmus me-
 tuebat, nè afficerentur legentes suum opus,
Cur DEUS homo? (Ib. L. 1. c. 2.) nè scilicet,
 velut ipse offendi solebat, videns, ab inepto
 quopiam pictore minùs decorè expressam
 Christi Domini effigiem; ità & ipsi stomacha-
 rentur, deformatam à suo nimis impari sty-
 lo cernentes argumenti tam nobilis speciem.
 Quin imò timendum etiam videtur, nè DE-
 US ipse offendatur, & injuriæ potiùs, quàm
 obsequii locò habeat, de perfectionibus suis
 ab eo scribi, qui infinitam earum dignitatem
 nequeat, nisi obscurare, & deprimere. Præ-
 fertim quòd præter meam ingenii, doctrinæ-
 que egestatem, novam illi, & validiorem of-
 fensionis causam suggerit vitæ meæ turpitu-

do, fœdissimis vitiorum, & criminum sordibus undique obsita, & digna proinde, ut hic quoque (vide Ps. 49.) Peccatori dicat DEUS, quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quamobrem, si unquam aliàs, nunc certè inprimis opus habeo, ut, quemadmodum unus è supremi chori Angelis calculo ignito Isaïæ, labra purgavit, dicens, (c. 6.) *Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua*; sic & meam mentem ex integerrimis illis, ardentissimisque spiritibus quispiam cœlesti igne purificet: reddens me, quantò mundiozem, tantò minùs ineptum ad depromendas unà cum ipsis communis Domini laudes, & ad excipiendum, & alternâ, quantum mortalis spiritus valet, modulatione iterandum sublime illud Trisagium, quod ab ipsis assiduè in cœlesti odeo illi canitur.

4. Sed quamvis hæc omnia ad meum oppugnandum consilium, méque inde deducendum concurrant; plus tamen meo in animo valent rationes aliæ, quæ ad illud potius retinendum hortantur: tum quia, quod sacri Doctores, Hilarius, & Thomas, professi olim de se sunt, (L. 1. contr. Gent. c. 2.) *Ego hoc præcipuum vitæ meæ officium debere me DEO conscius sum, ut eum omnis sermo meus, & sensus loquatur:*

nem.

nempe, ut, quam ab eo accepi linguam, & mentem illius obsequiis penitus devoveam: nunquam omittemus, tanti Domini præconia cuius mortalium inculcare, & quantum per me licet, illius notitiam, gloriam, atque cultum extendere; tum quia, etsi nullis debiti officii momentis huc impellerer, non video, ubi melius impendi prædictæ facultates meæ possint, seu quid mihi prodesse, nisi eas liceret in hoc longè nobilissimo, & præcipuo usu occupare.

5. Neque ad hujuscemodi rationes infirmas quidquam valet, DEUM esse humanâ omni, nedum meâ, quæ tenuis est, facundiam majorem. Licet enim id verissimè dici, & extra omne dubium esse fatear; nego tamen cum D. Cyrillo Hierosolymitano, inde consequi, nè homines universi pro suis quisque viribus commendare illum debeant: nisi fortè, quia nullus hominum valet totum aliquem fluvium bibendo exhaurire, totumque aëris elementum respirando attrahere; nemini ideo convenire dicamus, ut vel exiguum id, quod potest, & quod præsens usus poscit, humoris, atque aëris ducat. Quod consecutionis genus quàm ridiculum, & ab omni ratione absolum foret, nemo est, quin perspiciat. *Sed dixerit aliquis, (ita Cyrillus*

Catech. 6.) Si incomprehensibilis est divina substantia, cur tu de his differis? Numquid igitur, quia totum fluvium ebibere nequeo, quod mihi commodum est, sub mensura non hauriam? Laudo & glorifico Factorem meum: Mandatum enim DEI est, quod dicit, omnis spiritus laudet Dominum. Imò tam procul à vero est, nostram dignè & aptè de DEO differendi impotentiam causam posse nobis esse de illo tacendi; ut à Spiritu sancto, quasi justissima potiùs, de eodem loquendi ratio afferatur in illis Ecclesiastici verbis: (c. 45.) *Benedicentes Dominum, exaltate illum, quantum potestis. Major enim est omni laude.* En ratio, cur celebrandus ab unoque pro viribus sit: quia nimirum celebrari à nemine pro suo merito potest, sed omnem laudantium facundiam illius supergreditur magnitudo. *Major enim est omni laude.* Justissima sanè ratio. Quantò enim inferius dignitate DEI est, quidquid illi laudum persolvimus, tantò plus culpari meretur, qui etiam hoc tam exiguo, tamque impari tributo illum fraudat. *Va tantibus de te,* inquit Augustinus, (L. I. Conf. c. 4.) *quoniam loquaces muti sunt.* Quidnam igitur ex eo, quòd DEUS ineffabilis est, eruere nos decet? Unum hoc scilicet, ut dicamus quidem de illo, quidquid magnifici mens concipere, & os expromere valet: sed nihilo-
mi.

minus hoc debito ipsi officio perfuncti, nostris illum quantiscunque præconiis longissimè fateamur majorem, tanquam objectum, cui laudando, (prout idem S. Doctor alibi scripsit, L. 5. de Trin.) reddenda est omni tempore benedictio, cui enuntiando nulla competit dictio. Quam illius proprietatem neque Plotinus, esto veræ fidei expers, nescivit, palàm testatus, nihil ad divinam magnitudinem esse, quidquid de illo dici à mortalibus potest: sed nos tamen nostris, quasi cujusdam parturientis, conatibus de eo, quod ineffabile est, loqui, significare nobis ipsis aliquid, quoad possumus, cupientes. (En. 5. L. 5. c. 6.)

6. Quod verò ad meam nominatim infantiam pertinet, respondeo, quantò minùs ingenii, doctrinæque in me agnosco, tantò plus incitamenti me habere, ut de divinis perfectionibus scribere aggrediar: veluti de argumento, ubi nemini, etsi infacundo deesse potest copia dicendi: & ubi nihil à quoquam dici potest, nisi maximè splendidum, & Lectoribus admiratione complendis idoneum: Cùm ipsa materia, (ut ait D. Leo) ex eo, quod est ineffabilis, fandi tribuat facultatem: nec possit deficere, quidquid dicatur, ubi nunquam satis esse potest, quod dicitur. (Serm. II. de Pass.) Si argumentum sterile, inops, angustum, humile esset,

set, mearum virium tenuitas ab eo me suscipiendo jure absterret: ceu quæ nec supplere, quod ei deest, nec adjuvari ab eo posset. Nunc verò quid sollicitum esse de ingenio oporteat, *in cuius locum materia successit?* (*Martial. Præf. L. 8.*) Aut quid obesse indisertus scriptor queat, ubi, *quod jacet verbis, elevabitur rebus?* (*Hilar. in vita S Honor.*)

7. Atque his rite æstimatis, nulla quoque timendi ratio jam superest, nè aut qui opus meum legerit, indignetur, nimis impari stylo admirabiles DEI prærogativas describi, aut DEUS ipse offendatur, quasi de imminuta inepti scriptoris vitio suæ magnitudinis gloria. Nihil primò justæ indignationis metuendum à Lectoribus superest. Quod enim præmentes stomachari soleant, si quando humanam Servatoris DEI faciem minùs dignè concinnèque depictam aspiciunt; indè oritur, quia in abjecta illiusmodi effigie inconvenientior apparet Domini vultus, nec majestatem eam præfert, quæ vel mediocris excellentiæ personas deceret. At nullum hæc habet ratio in divinis perfectionibus locum: utpote quæ nunquam demissè adeò tractari possunt; quin summam præ se admirabilitatem ferant, & quidquid humanorum est decorum, quàm longissimè excedant. Præterquam quod vi-

si.

sibilis Christi Domini vultus non ejusmodi est, ut convenienter illū exprimere supra omnes sit humanæ artis conatus & vires. Quare etiam succensere pictori solemus, cujus culpâ evenit, nè illam, quæ digna ipso erat, quàmque nancisci ab arte potuisset, sui speciem exhibeat. At quis jure succenseat, quòd impari oratione repræsententur perfectiones divinæ, de quibus nihil promi tam exaggeratum, tamque splendidum potest, quod non dicam illarum dignitati par sit, aut aliqua ex parte respondeat; sed minùs, quàm infinita intercapedine, ab iis superetur? Imò ex nostra hac communi impotentia, quidquam de DEO, nisi improprium, & minimè ipsi congruens dicendi illud sequi videtur, ut inter duos, quorum alter magis, alter minùs splendide, & sublimiter de divinis perfectionibus scribit; posterior melius, aptiusque eas repræsentare dicendus sit. Ille siquidem credi à Lectoribus potest, dictionis suæ magnificentiam earum dignitatem adæquasse, nec minùs præclaras, quàm revera in DEO sunt, expressisse. Cùm hujus oratio, ab argumenti majestate deficiens, longè plura & altiora, quàm quæ protulit, de eo concipienda Lectorum intelligentiæ relinquat. Nec alia sanè fuit Angelici Doctoris sententia: qui (I.

p.

p. q. r. a. 9. ad 3.) hanc esse tradit principem causam, cur in nonnullis sacrarum literarum locis DEUS & cælestes spiritus imaginibus adumbrentur suapte naturâ abjectis, & primo aspectu indecoris: quæ tamen vel ideo à Spiritu sancto usurpantur, tanquam congruentiores eximix objectorum suorum dignitati, quia magis idoneæ ad eam exhibendam, cujusmodi revera est, nulla videlicet sensibili repræsentatione imitabilem. Quapropter concludere cum D. Gregorio fas est admirationem, qua nonnulli afficiuntur, *cùm in Scriptura de DEO indignum aliquid dicitur. veluti si aliquando aliquid de DEO dignum dicatur*; non tam ex sublimi æstimatione, quàm ex imperfectiori notitia incomprehensibilis illius objecti provenire: cujus tunc æquissima formatur in animo species, cùm tale concipitur, ut ad illud dignè exprimendum inepti æquè sint nostri omnes, tam altissimi, quàm infimi sensus. (L. 20. Mor. c. 23.)

8. At, si minùs Lectores, DEUS saltèrò indignari adversùm me poterit, quòd, tam malè à necessariis præfidiis paratus, de ipso scribere audeam. Nè ipse poterit quidem: Si enim Augustus Cæsar, authore Suetonio, *componi de se, nisi à præstantissimis, offendeatur*, & Alexander cognomento Magnus, teste Ho-

ratio, (Ep. 1. L. 2.) *Edicto vetuit, nè quis se, prater Apellem pingeret*; Non exigua utrique aderat causa suæ ità dignitatis tuendæ: cum hæc, utpote adventitia, externisque administriculis egens, per indecoram sui imaginem vilescere apud spectatores posset, ac è veneratione in contemptum abire. At cælestis Regnator, quemadmodum ob infinitam essentia suæ magnitudinem ab omni vilitatis & contemptûs periculo quàm longissimè abest; sic de idoneorum præconum delectu nihil laborat, sed omnibus universim, seu docti, seu rudes, seu apti, seu inhabiles sint, facultatem plenissimam tribuit, divina sua decora, quâ privatim, quâ publicè, quâ calamo, quâ voce exprimendi. (Apoc. c. 19.) *Laudem dicite DEO nostro omnes servi ejus, & qui time- tis eum, pusilli, & magni.* Neque satis valent ad me hinc excludendum superioris vitæ meæ probra. Quamvis enim in Ecclesiastico scriptum legamus, (c. 15.) *Non esse speciosam laudem in ore peccatoris*: & in Psalmo quadragesimo nono redarguatur à DEO, qui gravium sibi scelerum conscius audebat nihilominus *enarrare justitias ejus*; hæc tamen, & si quæ alia hujuscemodi sunt in sacris Literis loca, non videntur accipienda esse, nisi de iis, qui vel in ipsa laudatione DEI peccant, ad illicitos

fi-

quantum fati est, inquam, si minus ad distinctam earum rationem reddendam; saltem ad eas alto quodam cum stupore apprehendendas: quales intueri potest in immensa, lucidaque caliginis medio, nec omnino abditas, nec omnino visibiles, majores tamen secundum id, quod de se innuunt, quam secundum id, quod ostendunt. Hinc porro ad stabilendam in eorundem animis quam firmissimam rerum intellectarum fidem, pergam eas comprobare, tum sacrarum Literarum, ubi à DEO sunt revelatae, oraculis; tum illustrium Scriptorum, eas disertè affirmantium, testimoniis; tum argumentis ex humana ratione desumptis, quae illarum veritatem evidenter demonstrant. Quarum probationum vi, diversarum inter se quidem, sed eundem ad scopum tendentium, copuletur in eodem assensu certissima illa firmitudo, quae propria est fidei divinae cum immobili illa quiete, quae ex humana demonstratione oritur: & mens praecipua pio effectu erga veritates divinas aptior sit ad percipiendas earum rationes; inde verò naturali harum luce illustratae, minus difficultatis experiatur in supernaturali earum assensu. Ubi tamen profiteor, primas semper me partes divinae auctoritati & revelationi daturum, tanquam praecipuo & fo-

solidissimo veritatum probandarum fundamento: cætera verò argumenta, non necessitatis, sed uberioris copix gratiâ, & mantissæ locò adjuncturum. Cùm verissimè dictum à S. Hilario sit, circa DEUM, in DEI testimonio acquiescendum nobis esse, (L. 5. de Trin.) *Quia, non nisi se authore cognoscitur*: nisi fortè minùs religiosi esse ipsi sinet idololatriis volumus, quibus, teste Tacito, (De Mor. Germ.) *Sanctius & reverentius visum est de actis Deorum credere, quàm scire.* Quapropter, licèt non omittam etiam uti demonstrationibus scholasticis; non tamen necessarium semper ducam, prout in scholis fieri solet, ad vivum refecare, & quidquid paralogismorũ omnimodæ illarum evidentix obstat, anxio conatu dissolvere. Cùm etiam sinè hisce adjectitiis, & secundariis præfidiis, certiori alio tramite finem meum assequi valeam. Neque enim propositum hic mihi est, confutare homines veræ fidei adversarios, qui contra illius probationes pervicaciter pugnant animis obstinati, nec priùs, quàm ineluctabili evidentia convicti sint, & nihil ultra respondendum, objiciendumque habeant, iis manus dare: sed eos mihi potiùs confirmandos suscepi. qui, cùm ejusdem fidei dogmata, veluti à DEO revelata, pro certissimis jam habeant; huma-

nas eorum rationes, tanquem persuasione suæ
 fœderatas, & subsidio venientes copias, fa-
 vente potiùs, quàm repugnante animo exci-
 piunt, tantò aptiores, ut ab iis adjuventur;
 quantò earum adjumento indigent minùs: se-
 cundùm piam illam, & verè Christianam D.
 Anselmi sententiam, (*Profol. c. 1.*) *Non que-
 ro intelligere, ut credam, sed credo, ut intelligam.
 Nam & hoc ipsum credo, quia, nisi credidero, non
 intelligam.* Tertiò denique, ubi veritates pro-
 positas visus mihi fuero, quantum res desi-
 derat, probavisse; conabor indè eruere, &
 palàm ostendere, quantum propterea admi-
 rationis, reverentiæ, & amoris DEO debea-
 tur. Namque hic demum est finis, & quasi
 scopus, ad quem mea omnis tractatio colli-
 neat. Unde etiam contentus excelsissimas
 illius perfectiones declarare, quantum satis,
 ut à Lectoribus dignè æstimentur, & justa,
 hoc est summa in admiratione habeantur; cæ-
 teras, quæ ad plenioram earum notitiam ad-
 di possent, quæstiones, curiositati potiùs, quàm
 spirituali profectui servientes, & de quibus
 nihil certi, aut revelatum à DEO est, aut re-
 periri, & constitui ab hominibus potest, tan-
 quam instituto meo minùs consentaneas,
 Theologis libens relinquam.

10. His

10. His præmissis circa viam, quam in divinis perfectionibus describendis ego mihi sequendam proposui; superest de modo agere, quem in iisdem considerandis servari ab unoquoque par sit. Hic autem duo potissimum videtur requirere. Primum est, ut illa adhibeatur in eo regula, quam Trajani Cæsaris laudatoribus præscripsit Plinius, (*In Paneg.*) *Nè quid de eo ità dicant, ut illud idem dici de alio potuisse videatur*: nimirum nè mens nostra quidquam eximii & magnifici in DEO concipiat, quale in inferioribus aliis substantiis solet concipere: sed in illius contemplatione supra ordinariam, & sibi usitatam intelligendi rationem, quantum maximè potest, confurgat: missas penitèns faciens omnes illas imagines, quas ex objectis sensibilibus intrà sese adunavit, veluti à novo hoc, & prorsus singulari suo objecto omnino alienas. Nam, cum nulla in rebus creatis reperiri, aut fingi animo possit perfectio finè ullius imperfecti-
 onis mistura; manifestò indè sequitur, si quis earum aliquam in DEO talem conciperet, qualis extra ipsum reperiri, aut fingi animo potest; concepturum ibi illam, modo maximè improprio, & qui perfectissimum integerrimùmque illud Ens omnino dedecet. Libeat id perspicere in peculiari aliqua perfe-

atione, sed considerata, quatenus cum cæteris omnibus convenit, eaque sit pulchritudo. Hæc præter materialitatem coloris, & partium inter se distinctarum, finè qua neque in ullo corpore existit, neque concipi à nobis in objectis spiritualibus potest; præter hanc, dico, imperfectionem illius propriam; duas quoque adjunctas, in se ipsa sibi habet, finè quibus neque ipsam, neque ullam aliam ex creatis perfectionibus imaginari nobis fas est. Nam primò, in corporeis quibusque substantiis spectata, neutiquam ibi apparet, quasi totum subjecti sui esse, sed veluti qualitas ei superaddita, nec subsistendi potens, nisi ab eo fulciatur. Secundò, nusquam item apparet, nisi certis definita limitibus: tum in proprio suo genere pulchritudinis, utpote hæc solum, & non alia, tantaque, & non amplior pulchritudo, tum in genere communiore perfectionis, utpote hæc sola peculiaris perfectio, quæ pulchritudo appellatur, non verò quæcunque simul alia perfectio, nimirum sapientia, justitia, magnitudo, potentia. Cùm itaque talis sit, & hujusmodi inquinetur defectibus quæcunque nobis visu cognita pulchritudo; quinam, rogo, fieri queat, ut per illius species divinam formemus in animo pulchritudinem? Pulchritudinem scilicet, extra quod-

vis

vis exemplar , à commemoratis vitiis remotam, ut , præterquam quod omnem figuram, omne genus coloris , omnem partium differentiam omnino à se excludit ; nihil revera aliud sit, quàm ipsummet purum putum esse divinum : nullisque se circumscribi limitibus patiat, neque prout est pulchritudo , cùm quidquid cogitari potest, pulchri in se contineat, neque prout est perfectio, cùm non magis propriè illi conveniat esse pulchritudinem , quàm esse simul justitiam , bonitatem , sapientiam , & quodcunque aliud prærogativæ possibilis genus ? Enimverò , nisi illam mente apprehendere à se ipsa omnino dissimilem volumus ; necesse nobis erit , pristinas omnes nostræ mentis species usquequaque abdicare , & inficiari de illa , quidquid novimus , quidquid se objicere nostris cogitationibus potest : concipiendo quidem quantam maximam , & exaggeratissimam pulchritudinem concipere nobis fas est : sed ideo duntaxat , ut fateamur , eam , qualis , & quanta à nobis concipitur , minimè DEO convenire : & , quemadmodum alibi posita constitueret formosissimum corpus ; ità si in eo collocetur , repræsentaturam monstruosissimum DEUM. Quàm enim certò constat , ipsum esse propriissimè pulchrum , & inter pulchra omnia pulcherrimum ; tam

pro certo haberi etiam debet, divinam ipsius pulchritudinem ejusmodi esse, ut omne genus, omnem ordinem, omnem modum, omnem captum prætergrediatur: nullaque nostrarum mentium, & cogitationum imagine effingi melius queat, quam meridiani solis claritas atramento, aut carbone exprimeretur. Hoc autem, quod exempli gratiâ de pulchritudine speciatim diximus, nihilo teciùs cuilibet alteri ex divinis perfectionibus convenit: ut proinde in unaquaque earum consideranda, eandem nos regulam adhibere oporteat: removendo ab ea scilicet, tanquam imperfectum, & singulari illius excellentiæ minimè congruens, quidquid mens nostra non aliis, quam sensibilibus, & creatis rebus intuendis assuetata, earum ad exemplum imaginari novit, & solet.

II. Advertendum tamen est, multum hic discriminis intercedere inter actus judicandi, & merè intuendi; nec proinde, quam attulimus, regulam parem in utrisque vim, & locum habere. Nam loquendo de primis, si quis judicaret, **DEUM** non alio pacto esse magnum, bonum, pulchrum, sapientem, quam quo ejusmodi prærogativas ipse intelligit, & quo eadem in rebus creatis existunt, instar qualitatis nimirum à substantia, cui in-

hæ-

hæret, distinctæ, nec nisi per eam subsistentis, & certum intra modum finitæ; næ is DEUM perversè cognosceret, imò pro vero, aliud sibi fingeret commentitium, abnormem, & monstri similem. Quod verò ad alteros merè apprehendendi & imaginandi actus pertinet; quanquam nobilius, tutiùsque contemplationis genus sit, simplicissimam DEI essentiam concipere, à rerum corporearum simulacris & phantasiis quàm maximè abstractam; qui tamen his etiam uteretur, eam sibi repræsentans sub imagine quapiam sensibili, putà quasi immensum purissimæ, splendidissimæque lucis globum, vel qualem Isaias cap. 6. sibi visam describit; nullius certè falsitatis posset damnari: nisi fortè cum illo DEUS pariter videatur damnandus, qui non rarò per imaginarias hujusmodi visiones suis famulis intuendum se exhibet. Non meretur itaque hic sensibilibus specierum in contemplando DEO usus reprehendi; sed, qui adjuvari se eo experitur, ad mentem faciliùs, & stabiliùs in illo invisibili objecto figendam, salubriter, prudentérque aget, si adhibere illum pergat: dummodo interea meminerit, & pro certo habeat, suas illas repræsentationes toto cælo distare à vera, & nobis imperceptibili ratione, secundùm quam DEUS in se ipso existit.

12. Alterum, quod ad divinas perfectiones fructuosius considerandas requiritur, est, ut secundum legitimam suam significationem accipiantur nonnulla, quæ Theologiæ mysticæ authores de negativa cognitione DEI tradunt: perinde quasi ad summam hujus laudem pertineat, nihil perfectionis in DEO concipere, sed quæcunque illi tribuuntur, magnifica nomina inficiari, & ab eo remove. Unde imperitiores ansam possunt capere existimandi, tunc demum dignè DEUM concipi, cum nulla illius neque abstractissima imago menti objicitur; sive absolutissimam, & maximè propriam illius cognitionem in hoc uno positam, ut negetur de illo, quidquid perfectionum de creatis rebus affirmari potest; sive perfectiones hujusmodi cum creatis illi rebus communes, & alias quascunque illius proprias negandas de illo esse, non merè quantum ad imperfectiorem modum, quo eas nos intelligimus, sed quantum etiam ad rem ibi intellectam. Quæ sanè existimatu absurdissima sunt, neque solum veritati communiter, sed & ipsi speciatim germanæ DEI cognitioni omnino adversantur. Nam nullam DEI neque abstractissimam speciem concipere, perinde esset, atque illum vel nullo modo, vel tanquam merū nihil concipere. Quod
ve-

verò attinet ad perfectissimam illius cognitionem in meris negationibus constituendam, si res ita se haberet, nihil esset perfecta DEI cognitione facilius. Quoto enim cuique, qui spirituales vitam vel à primo salutaverit limine, non facillimum sit, creatarum, quascunque novit, perfectionum sibi elenchum describere, illasque mox de DEO singillatim negare? Præterquam quòd, si post peractam earum omnium negationem nulla alia perfectio negatis excellentior, tanquam ipsius propria, & in ipso revera existens, mente apprehendatur; quidnam, rogo, bonæ frugis ex huiusmodi cognitione animus referet: quémque vel tenuissimum admirationis, & amoris sensum concipere erga objectum poterit, in quo plurima quidem bona desiderari, nihil verò boni existere agnovit? Postremò, qui apud se statuat, DEUM nullo modo esse neque sapientem, neque bonum, neque pulchrum, neque amabilem, neque æternum, neque Dominum, neque DEUM; quidnam, amabò, dicendus est facere aliud, nisi ipsum negare, æquè ac perfidissimus quisque Atheorum negaverit? Si ergo cordi est fructuosè DEUM cognoscere, & talem cognoscere, qualem omnibus orthodoxa fides proponit; nullam purarum perfectionum ei subtractam

ve-

velimus: sed, negando, earum ullam in ipso reperiri, secundum imperfectam rationem, qua ibi à nobis concipitur; fateamur simul, omnes excellentiori alia, & nobis prorsus incognita ratione ab eo possideri. Ità ut iste modus, omnes in se perfectiones colligendi, novus, singularis, & omnem intelligentiæ nostræ captum exuperans, totum illud sit, quod de essentia divina affirmamus, & illa DEI unica imago, quæ, post omnia de ipso negata, in nostris mentibus remanet: qualem in marmore, post plurimos scalpri ictus, & varia hinc illinc decisa segmenta remanere hominis, vel alterius rei imaginem cernimus: nisi quòd imago ibi residua distinctè atque exactè suum prototypum repræsentat; cum hæc, quæ in nostris mentibus superest, perfectionis de DEO affirmatæ intellectio, usque adeò sit confusa, ut non tam dici imago, quàm tenuis quædam umbra imaginis queat.

13. Neque verò hæc quisquam à me dici ex privato, & peculiari meo sensu opinetur. Expressissima quippe, & minimè dubia nobilissimorum quæ mysticæ, quæ scholasticæ Theologiæ Principum, Dionysii Areopagitæ, & Thomæ Aquinatis, sunt placita. Consulatur hic in quæst. 13. p. 1. ubi in nominibus de DEO aliquid affirmantibus duo distin-

stin-

stinguit, perfectionem videlicet ibi significatam, & modum, quo eadem significatur: subjungens, quamvis respectu hujus illa sint impropria; quod tamen ad perfectionem ipsam pertinet; quàm aptissimè propriissimèque DEO convenire. (Art. 3.) In nominibus, quæ DEO attribuimus, duo est considerare: scilicet perfectiones ipsas significatas, ut bonitatem, vitam, & hujusmodi; & modum significandi. Quantum igitur ad id, quod significant hujusmodi nomina, propriè competunt DEO, & magis propriè, quàm ipsis creaturis. Quantum verò ad modum significandi, non propriè dicuntur de DEO. Habent enim modum significandi, qui creaturis competit. Talis est præstantissimi illius Doctoris sententia, solida, perspicua, & loquendi formis expressa, quas potius docti intelligant, approbentque, quàm imperiti & rudes mirentur. Unde manifestum, & cuius perfacile colligendum relinquitur, num prædicta DEI nomina omnino, & secundum totam suam significationem, an verò, ceu suprà ego ajebam, secundum merum, quem apud nos habent, imperfectè significandi modum de illo negare fas sit. Quod porrò ad Areopagitam pertinet; esto ille pluries cognitionem DEI negativam, & ignorantix similem magis ea probet, quæ in DEO aliquid affirmat, & ponit: non tamen expli-

ca-

care omisit, cujus generis sint negationes à se
 ibi laudatæ: negationes nimirum, quæ remo-
 veant à DEO, non prærogativas ipsi attribu-
 tas, sed modum duntaxat, quo hæc à nobis in
 eo concipiuntur: neque hunc ipsum merè ab
 illo removeant, sed alterum confestim excel-
 lentiozem, & DEO magis dignum substituunt.
 Apparet id in capite quinto Theologiæ mysti-
 cæ: ubi, cum negasset de DEO, quidquid pe-
 nè illi potest attribui perfectionis & laudis, di-
 cens, eum non esse neque mentem, neque
 sapientiam, neque substantiam, neque vitam,
 nec veritatem, nec unum, nec Divinitatem,
 nec bonitatem, nec spiritum; subdit exem-
 plo, *ut nos Spiritum cognoscimus*: nempe secun-
 dum imperfectam rationem, qua hæc nomi-
 na à nobis intelligi solent. Super quibus
 verbis bene animadvertit ejus interpretes S.
 Maximus explicationem illam, *ut nos cogno-*
scimus, quamvis expressè non addatur, nisi
 Spiritui; extendendam nihilominus esse ad
 omnia alia pridem negata. *Observa, quòd ne-*
que Spiritus sit, ut nos Spiritum cognoscimus: &
illud, ut nos cognoscimus, in omni superiorum nega-
tione accipe. Apparet præterea in capite septi-
 mo *de divinis Nominibus*, ubi sanctus Doctor
 palàm tradit, negare aliquam perfectionem
 in DEO, nihil esse aliud, quàm ejusdem ex-
 upe-

uperantiam illi attribuere. Verùm, ut saepe dixi, divina, prout DEO competunt, accipienda sunt. Nam amentia, & insensibilitas (id est negatio mentis, & sensûs) per excessum, non per defectum DEO tribuuntur. Quod ipsum suprâ etiam expresserat in capite quarto, dicens, hoc nomen negativum, substantiâ carens, substantiæ excessum esse: & hoc aliud, vitâ carens, perinde esse, atque, excellens quædam vita. Apparet demum in Theologiæ mysticæ capite primo, ubi docet, in rebus divinis negationes affirmationibus non esse contrarias. Quod nullo pacto verè dici, aut intelligi potest, nisi, quatenus primæ non ipsam perfectionem negant, quæ ab alteris affirmatur de DEO, sed improprium duntaxat, nec convenientem DEO modum, quo illa à nobis concipitur, quique objectum, & materia affirmationum non est: ut proinde, qui illum negat, non idcirco his contradicat.

14. Concludamus itaque, nullam ex puris perfectionibus omnino & simpliciter seu affirmandam, seu negandam de DEO esse: sed utrumque horum conjungi, & alterum altero temperari oportere: ità ut quoties peculiaris quæpiam prærogativa de DEO affirmatur, negetur simul modus, quo eadem in rebus creatis existit, quoque à nobis concipi

fo-

solet: & illo negato alius continuò affirmetur, DEO dignus, & nostræ mentis captu superior. Hinc enim fit, ut, cùm puræ affirmationes parum perfectionis, & puræ negationes nihil perfectionis in DEO ponant; utræque simul mixtæ perfectionem in eo repræsentent usquequaque infinitam, proprièque divinam: ceu, quamvis arithmetica unitatis figura exiguissimum numerum, & nihili figura nullum numerum denotet; hæc tamen illi addita, amplioris decuplò numeri denotandi vim habet. Ubi etiam animadvertendum est, quemadmodum quantò plures nihili figuræ unitati adjunguntur, tantò illius numerum magis multiplicant; sic quantò plura de DEO creatarum perfectionum vitia negantur, tantò plus augeri excellentiam unicæ illius, simplicissimæque affirmationis, quæ easdem perfectiones, sinè ullis earum vitiis, ipsi tribuimus: nimirum, non veluti ab eo, inter seque distinctas, & alias ideo unius, alias diversi alterius generis, sed veluti in unum quidpiam conflatas, ejusdemque ideo singulas, cujus universæ sunt amplitudinis, eminentiæ, ac virtutis: adeò ut exinde non aliter concipiamus DEUM sub uno quopiam peculiari suo nomine, ac sub altero quolibet, imò ac sub nominibus suis universis: & sive il-

illius contemlemur sapientiam, five pulchritudinem, five potentiam; semper nobis appareat, quasi ens non in uno singulari, & ab aliis quibuslibet per propriam suam speciem distincto, sed in omni laudis genere omnino infinitum: utpote quod unaquaque suarum laudum, quidquid intelligi laudum potest, confuse permistæque, & sine ulla distinctione complectitur. Quæ illius cognitio, quamvis ratione objecti adeo extraordinarii, singularis, & ab omni perceptarum nobis rerum specie remoti, nostramque omnem intelligentiam excedentis sit, quantum esse potest, confusa, nebulosa, cæcutiens, & stupori, inscitæque, quam intellectioni propior; nihilominus hac ipsa de causa maximè omnium, quæ concipi à mortalibus possunt, & infinitæ divini Numinis Majestati consentanea est, & ad nostros animos in summam illius admirationem, ac reverentiam rapiendos idonea: amplissimisque ideo illis digna præconiis, quæ duo supra nominati Doctores de ea posteritati reliquere: alter illam vocando (*Dion. de Myst. Theol. c. 1. & Ep. 1.*) *Caliginem plusquam lucentem, & tenebras supereminentes omni lumini*; Alter in ea constituendo *ultimum, ad quod pertingere possumus circa cognitionem DEI in hac vita.* (*S. Th. lect. 5. in c. I. de div. Nom.*)

O

15. Quæ

15. Quæ cum ita se habeant, nihil jam mihi ad hujus conclusionem Procemii reliquum est, nisi petere à Lectoribus meis, quod Timæus ille apud Platonem, cum de mundi procreatione verba facere aggrediretur, à suis auditoribus petiit: *Æquum est meminisse; in-*
quiens, & me, qui differam, & vos, qui judica-
bitis, homines esse: nimirum ut nemo hic flagitet, vel expectet notiones planas, dilucidas, usquequaque exactas, & primo auditu percipi faciles, sed quales tradi, & accipi ab hominibus possunt, circa tam excelsum, adeoque incomprehensibile objectum: de quo, quantumcunque intelligatur, & dicatur, tantò tamen plura intelligenda, & dicenda restabunt; ut, pergentibus aliis usque, & aliis scriptoribus, de eo agere, non multum diceret, qui cum Evangelista Joanne affirmaret,
Nec ipsum mundum capere eos posse, qui scri-
bendi sunt libros. (c. ult.)

